

Missionsstrategier i ett pluralistiskt samhälle – vad kan vi lära av Paulus på Areopagen?

VI LEVER I EN PLURALISTISK TID och värld. En mängd olika tros- och livsåskådningar möter bland människor. Det är en utmaning att söka knyta an evangeliet till en tro eller världsbild som inte är kristen. Kan Paulus hjälpa oss med det? Det menar artikelförfattaren.

I Apg. 17:22–31 återges Paulus tal på Areopagen, platsen där Athens högsta domstol sammanträdde.

Paulus ägnar större delen av sitt tal åt att bygga upp den bibliska världsbilden. Han visar vem Gud är, talar om skapelsen och människans situation efter syndafallet. Parallellt med detta bemöter han skickligt åhörarnas tänkesätt. Vissa saker berömmar han och använder som "anknytningspunkter". Annat avvisas eftersom det inte stämmer med Guds Ord. Först sedan Paulus lagt grunden med den bibliska världsbilden presenterar han Jesus och uppmanar åhörarna att omvända sig.¹

Det samhälle som Paulus konfronteras med i Athen kan beskrivas som pluralistiskt. Människor anslöt sig till en rad olika livsåskådningar och filosofier, samtidigt som de saknade kunskap om Bibeln. Även i dagens Sverige ställs vi som kristna inför en form av pluralism. Många av våra medmänniskor tror på "något mer". Det har blivit accepterat att vara religiös "på sitt eget sätt". Samtidigt har den allmänna kunskapen om Bibeln och kristendom minskat avsevärt på bara några generationer. Många människor i dag, inte minst ungdomar, vet knappt vad Bibeln handlar om.

Vad kan vi lära av Paulus tillvägagångssätt på Areopagen för mission och förkunnelse i vår tid? Vi skall lyfta fram några perspektiv på detta stora ämne. Förhoppningen är att Apg. 17 skall få ge inspiration till att utföra missionsuppdraget i vår samtid. En del av det som här presenteras har främst relevans för förkunnare. Men artikeln riktar sig också till "vanliga" kristna, som är kallade att utföra missionsuppdraget i vardagen, bland klasskamrater, kollegor, grannar etc.

En risk med att tala om missionsstrategier är att de mänskliga ansträngningarna hamnar i fokus. Det är närliggande att tänka att om vi bara lyckas hitta rätt strategi för att nå ut med evangeliet så kommer människor att bli omvända. När Paulus skall beskriva missionärens roll i missionsuppdraget är perspektivet ett annat: "Vad är Apollos? Vad är Paulus? Tjänare som förde er till tro, och det med den uppgift som Herren har gett var och en. Jag planterade, Apollos vattnade, men Gud gav växten" (1 Kor. 3:56). Apostlagärningarna visar att Paulus gör stora ansträngningar för att förkunnelsen skall bli begriplig för åhörarna. Han väljer inte samma strategi på Areopagen som i synagogan i Antiokia i Pisidien (Apg. 13). Men på båda platserna blir evangeliet förkunnat. Det är detta mission handlar om! Att människor sedan blir omvända är ett under som bara Gud kan göra.

Talet på Areopagen är höjdpunkten i skildringen av Paulus vistelse i Athen (Apg. 17:15–

Även i dagens Sverige ställs vi som kristna inför en form av pluralism.

34). Men det är inte här han börjar. När Paulus kommer till Athen går han runt i staden och talar med människor som han möter på torget och i den judiska synagogan. Dessa samtal utmynnar i att han får chansen att tala på Areopagen (Apg. 17:17–20). Paulus inväntar alltså inte en inbjudan till Areopagen innan han börjar missionera i Athen. Det är en påminnelse för oss om att missionsuppdraget ofta börjar bland människor som vi möter i vår vardag, i de ”små” sammanhangen. Gud kan sedan öppna dörrar som vi minst anar och ge möjligheter för mission i större sammanhang.

Samtalen med människor i staden förbereder Paulus för talet på Areopagen. Här möter han folks invändningar och får en förståelse för hur de tänker. När han sedan får chansen att tala känner han sina åhörare och kan relatera till deras tankar. Att förkunnaren känner åhörarna och förstår hur de tänker är en stor tillgång då han ställer sig i predikstolen.

Bland åhörarna på Areopagen nämns stoiker och epikuréer (Apg. 17:18). Dessa var de filosofiska skolor som vid denna tid hade störst inflytande. De representerar två delvis motsatta världsåskådningar.

Stoikerna var panteister; Gud betraktades som världssjälens, som människan skulle leva i harmoni med. Stoikerna trodde på själens odödlighet. Kroppen sågs som något ont, som människan vid döden skulle skiljas från. Det stoiska idealet präglades av hög moral och plikt känsla.

Epikuréernas ideal var närmast det motsat-

ta: ett liv präglat av stillsamhet tillsammans med goda vänner. Det ansågs olämpligt att engagera sig för mycket i mänskliga aktiviteter. Epikuréerna förnekade inte existensen av gudar, men dessa ansågs leva i stillhet i rymden. Epikuréerna trodde inte på ett liv efter döden.

Åhörarna på Areopagen har alltså flera olika världsåskådningar som skiljer sig avsevärt från den judisk-kristna världsbilden. Det är därför nödvändigt för Paulus att steg för steg bygga upp den bibliska världsbilden som bakgrund innan han presenterar Jesus. Evangeliet måste sättas in i ett sammanhang så att åhörarna förstår dess mening.

Den amerikanske teologen Don Carson har skrivit en artikel med överskriften *Athens revisited* (ung. ”Återbesök i Athen”). I denna betonar han att vi i mötet med en pluralistisk samtid måste vara medvetna om att människor ofta har världsåskådningar som är långt från den bibliska världsbilden. Några generationer tillbaka var situationen annorlunda. Evangelisation i västvärlden kunde utgå från att människor, åtminstone delvis, var präglade av en biblisk världsbild. Folk i allmänhet visste vad synd är, vem Jesus är, vad Bibeln handlar om osv. Så är inte läget i dag. Carson fortsätter: ”Därför måste vår evangelisation vara ’världsbildsevangeli-sation’.” (“*That is why our evangelism must be ’worldview’ evangelism.*”)²

Missionsstrategin i mötet med pluralism handlar därför om att ta ett steg tillbaka, det vill säga att inte förutsätta vissa förkunskaper,

”Därför måste vår evangelisation vara ’världsbildsevangeli-sation’.”

DON CARSON

utan lägga grunden med de stora linjerna i Bibeln. Missionären eller förkunnaren måste koncentrera sig på att först bygga upp referensramarna som ger evangeliet sammanhang.

Carson berättar om en missionär som reste till Indien. Missionären lärde sig språket och började sedan åka omkring och predika om Jesus. Under de tio första åren såg han mycket lite resultat av sitt arbete. Det var oerhört svårt att tränga igenom den hinduiska synkretismen och pluralismen. Indierna kunde acceptera Jesus, men såg honom bara som en i raden av deras många gudar. Smått uppgiven reste missionären hem. Hemmavistelsen ägnades åt att tänka igenom missionsstrategin. Lite senare åkte han tillbaka till Indien, men begränsade nu sin verksamhet till två byar. Denna gång började han undervisningen med att visa vem Gud är, hur skapelsen och syndafallet gick till och så vidare. I denna referensram introducerade han så Jesus – precis som Paulus på Areopagen! Under de följande fyra åren bildades två små församlingar till följd av missionsarbetet.³

Parallellt med att Paulus bygger upp den bibliska världsbilden relaterar han gång på gång till åhörarnas tänkesätt. Paulus söker anknytningspunkter för sitt budskap. Ett exempel: Athen var vid denna tid fullt av religiösa tempel, altaren och statyer. När Paulus ser dessa blir han "upprörd i sin ande" (Apg. 17:16). Men han håller tillbaka ilskan när han får chansen att tala. Paulus inleder talet med att anknyta till ett av athenarnas avgudaaltaren. Han nästan berömmar åhörarna för deras religiositet: "Athenare, jag ser av allting att ni är mycket religiösa. När jag har gått omkring och sett era gudabilder, har jag nämligen också funnit ett altare med inskriften: Åt en okänd gud" (Apg. 17:17-18). Paulus inleder talet på ett sätt som vinner åhörarnas sympatier och väcker nyfikenhet.

Längre fram i talet återkommer Paulus till avguderiet: "som även några av era egna skal-

der har sagt: Vi är av hans släkt. Är vi nu av Guds släkt bör vi inte tänka oss att gudomen liknar något av guld, silver eller sten, en bild som kommit till av mänsklig konst och fantasi" (Apg. 17:28-29). Genom att först citera athenarnas egna filosofer (v. 28), och därefter kommentera deras avgudadyrkan (v. 29) visar Paulus att athenarna är inkonsekventa. Deras avgudadyrkan är helt ologisk med tanke på vad deras egna filosofer säger. En kraftfull argumentation!

Samtidigt är dyrkandet av avgudar djupast sett ett uttryck för syndafallet och avslöjar att athenarna inte känner Gud. Paulus fortsätter, och nu skärps tonläget: "Gud har länge haft överseende med okunnighetens tider, men nu befaller han människorna att de alla och överallt skall omvända sig" (Apg. 17:30).

Anknytningspunkterna som Paulus använder tjänar alltså flera syften. För det första väcks åhörarnas intresse. Paulus säger något som har relevans för dem. Han bekräftar att delar av åhörarnas tankar faktiskt ger uttryck för sanningen. Men Paulus har mer att berätta. De känner inte hela sanningen, och nu skall de därför lyssna noga till vad han har att säga.

För det andra används anknytningspunkterna till att avslöja synd. Paulus förkunnar Guds heliga lag konkret. Åhörarna förstår vad han menar då han tar upp avguderiet. Paulus fortsätter med att visa konsekvenserna av synden: Utan omvändelse och tro på Jesus går människan evigt förlorad.

Det är en stor utmaning för evangelisation och förkunnelse i vår tid att hitta anknytningspunkter som åhörarna kan relatera till. Hur gör man detta konkret? Den danske förkunnaren Leif Andersen ger följande råd i en artikel kring Apg. 17: "Stoppa fingarna i jorden och lyssna till den människa du står inför! Och lyssna inte fullt så mycket på tidsandan, tidningsrubrikerna eller opinionsbildarna. Kanske går den människa eller församling som du står inför

Paulus söker anknytningspunkter för sitt budskap.

*När evangeliet
förkunnas väcker det
antingen tro eller otro.*

rakt emot vad som i övrigt rör sig i tiden” (min översättning).⁴

En annan, och kanske ännu större, utmaning är att våga använda anknytningspunkterna till att avslöja synden. Att våga säga den obekväma sanningen att utan omvändelse går människor evigt förlorade. Paulus säger detta, men med lite andra ord i v. 30–31: ”nu befaller han alla och överallt att de skall omvända sig. Ty han har fastställt en dag då han skall döma världen.” Även i de andra talen av Paulus som finns återgivna i Apostlagärningarna framställs den yttersta domen (se exempelvis Apg. 13:40–41 och Apg. 20:26.) Här säger Paulus ännu tydligare att domen innebär att de som inte tror går förlorade. Förr eller senare måste all sann förkunnelse och evangelisation uttrycka denna sanning. Om en förkunnare aldrig i sina predikningar kommer in på den dubbla utgången är det en varningssignal om att något är fel.

Men när detta blivit sagt är det också helt

avgörande i all förkunnelse och evangelisation att peka på evangeliet om Jesus. Detta gör Paulus till sist i sitt tal: ”Ty han har fastställt en dag då han skall döma världen med rättfärdighet genom den man som han har bestämt till det, sedan han erbjudit tron åt alla genom att uppväcka honom från de döda” (Apg. 17:31).

Längre än så kommer inte Paulus denna gång. När han kommer in på uppståndelsen börjar människor håna honom, och han lämnar Areopagen. Men några bland åhörarna sluter sig till Paulus och kommer till tro (v. 32–34). När evangeliet förkunnas väcker det antingen tro eller otro.

Som vi har sett gör Paulus allt han kan för att anknyta till åhörarnas tänkesätt och utforma sin framställning så att den blir begriplig. Men när han kommer till evangeliet om Jesus visar sig en sida av budskapet som alltid kommer att väcka anstöt. Paulus tvekar inte att förkunna uppståndelsen, trots att det är en orimlig och

Det är inte säkert att apostlarna ens medvetet reflekterade över att deras förkunnelse innehöll vad vi kallar apologetik.

Det är en stor tillgång i predikstolen att veta lite om hur åhörarna tänker.

anstötlig tanke för de flesta greker. Även för förkunnelse och evangelisation i vår tid gäller det att inte "fega" när vi kommer till evangeliet om Jesus. "Ty detta budskap om korset är en dårskap för dem som går förtappade, men för oss som blir frälsta är det en Guds kraft till frälsning" (1 Kor. 1:18).

Vad kan vi lära av Paulus tillvägagångssätt på Areopagen för mission och förkunnelse i vår tid? Jag har lyft fram några perspektiv. I *Begrunda* nr 1, 2006, visar den i Norge verksamma teologen Lars Dahle på ytterligare en rad aspekter. Dahle ser talet på Areopagen som en nytestamentlig modell för apologetik. Artikeln är läsvärd, men jag delar inte uppfattningen att talet framför allt skall ses som exempel på nytestamentlig apologetik. Det riskerar att bli en anakronism (en företeelse som hör hemma i en annan tid än den skildrade); Dahle använder en nutida definition av apologetik och förutsätter att apostlarna definierade begreppet på samma sätt som vi gör i dag. Men det är inte säkert att apostlarna ens medvetet reflekterade över att deras förkunnelse innehöll vad vi kallar apologetik.

Talet på Areopagen innehåller en tydlig proklamation av evangeliet samtidigt som åhörarnas invändningar bemöts. Jag menar därför att vi skall se talet som exempel på apostolisk förkunnelse – snarare än en specifik "apologetisk" modell. Till samma genre hör även de andra apostoliska talen i Apostlagärningarna. Även om målgrupperna är olika finns det flera likheter mellan talet på Areopagen och exempelvis Petrus tal i Kornelius hus (Apg. 10:34–44). Alla talen i Apostlagärningarna är värda att studera, för att se hur apostlarna förkunnar evangeliet i möte med olika målgrupper.

Till sist några personliga reflektioner utifrån Paulus tal på Areopagen, som jag hoppas kan bli till användning för förkunnare och i det personliga vittnesbördet:

VAR LYHÖRD FÖR MÅLGRUPPEN

Paulus är mycket medveten om vilka åhörare han talar till. Han lägger tid på att samtala med människor och förstå hur de tänker. Som förkunnare behöver vi samtala med de människor vi talar till. Detta kan kräva en del av oss. Särskilt att tala med en person ur en annan generation än vår egen. Men det är en stor tillgång i predikstolen att veta lite om hur åhörarna tänker.

FÖRKUNNA LAG OCH EVANGELIUM I VÅR TID

Guds ord har två sidor: lag och evangelium. Paulus förkunnar båda dessa på Areopagen. Han undviker inte att förkunna lagen för att ställa in sig hos åhörarna.

Den allvarliga konsekvensen av athenarnas avgudadyrkan är faktiskt att de står under Guds dom. Avslöjandet av synden skapar behov av frälsning. Lagen får driva till Kristus! Vi behöver överväga, och samtala om, hur lag och evangelium kan förkunnas i vår tid – på ett sätt som människor kan relatera till.

TALA SÅ ATT MÄNNISKOR FÖRSTÅR

Paulus talar så att åhörarna förstår. Det är viktigt att vi i förkunnelse och evangelisation talar med ord som åhörarna begriper. Vi skall använda nutidssvenska och inte utveckla ett "internt" språk, som bara förstås i missionshusen eller kyrkorna. I Bibeln finns en del ord och begrepp som kan vara svåra att förstå (exempelvis "försoning"). Dessa skall vi inte undvika, utan försöka förklara så att innebörden blir tydlig för åhörarna.

ANSTÖTEN PÅ RÄTT STÄLLE

Det finns en dårskap i evangeliet som gör att det alltid kommer att väcka anstöt bland människor. Den naturliga människan kan inte förstå varför Jesus måste lida och dö – att min synd skulle vara så allvarlig! Detta är ett budskap som den Helige Ande måste överbevisa

oss om för att vi skall förstå det. När vi förkunnar evangeliet skall vi därför inte försöka dölja det som verkar anstötligt, exempelvis genom att bagatellisera syndens allvar. Men människor kan ta anstöt av andra skäl också. Exempelvis om förkunnelsen är obegriplig. Vi skall göra vårt yttersta för att undvika sådan anstöt. Anstötten skall vara på rätt ställe!

MÄNNISKAN ÄR SIG LIK

Det är påfallande att människan i alla tider är sig lik. Även om fasaden kan se olika ut så är människans grundproblem, det vill säga synden, detsamma ända sedan Adam. En äldre predikant med erfarenhet av många år av förkunnelse uttryckte det så här: "Den postmoderna människan är den gamla människan." Inte bara grundproblemet är sig likt, utan även botemedlet är detsamma – evangeliet om frälsning i Jesus gäller även i dag!

GUDS ORD VÄNDER INTE FÅFÄNGT TILLBAKA

Resultaten av mission och förkunnelse kan se obetydliga ut. Under vissa tider kan vi både i förkunnelse och mission frestas till uppgivenhet, det händer så lite. Men när Guds ord förkunnas sker det inte förgäves. Herren har lovat: "Så skall det vara med ordet som går ut från min mun. Förgäves skall det inte vända tillbaka till mig utan att ha verkat vad jag vill, och utfört det vartill jag har sänt ut det" (Jes. 55:11).

HENRIK ÅSTRÖM

Informatör och predikant, Mölndal.

Artikeln bygger delvis på en uppsats som författaren skrivit med överskriften "Anpassning på Areopagen? En analys av Paulus förkunnelse i Apg. 17:22–31 i ljuset av Athens pluralism", För-samlingsfakulteten, 2006.

FOTNOTER

- 1 Läs gärna artikeln "Mission i ett pluralistiskt samhälle" i Till Liv, nr 11, 2007.
- 2 Carson, D. A., 2000. "Athens Revisited", i D.A. Carson (red), *Telling the Truth: Evangelizing Postmoderns*. Grand Rapids Michigan., s 386.
- 3 Carson, D. A., 1996. *The Gaggling of God. Christianity Confronts Pluralism*. Grand Rapids Michigan. s. 502 f. En mycket relevant bok om kristen förkunnelse och mission i möte med pluralism och postmodernism.
- 4 Andersen, L., 2007. *Paulus i mission. En gemengang af ApG 17,22-34.*, i Indre Missions tidene nr. 35, 2007, s. 17.

KÄLLFÖRTECKNING

Utöver de citerade källorna har följande litteratur använts i varierande omfattning:

- Bruce, F. F., 1988 *The Book of the Acts*. The New International Commentary on the New Testament, Grand Rapids Michigan.
- Bruce, F. F., 1990. *The Acts of the Apostles*. *The Greek Text with Introduction and Commentary*. Grand Rapids Michigan.
- Dahle, L., 2006. "Med Paulus på livsåskådningstorget" i *Begrunda* (nr 1-06) fördjupningsbilaga till *Till Liv*. s. 20–26.
- Gärtner, B., 1955. *The Areopagus Speech and Natural Revelation*. Uppsala.
- Regnéll, H., 1991. "Epikuros" i *Nationalencyklopedin* vol 5., Höganäs.
- Stott, J. R. W., 1991. *The Message of Acts To the ends of the earth*. The Bible Speaks Today, Leicester.